

Republika Crne Gore
MINISTARSTVO ZA EKONOMSKI RAZVOJ

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI STRATEGIJE PODSTICANJA IZVOZA
(septembar 2006.- septembar 2007.)

Podgorica, Septembar 2007. godine

Uvod

Ostvarivanje makroekonomske stabilnosti uz snaženje faktora privrednog rasta fokusiranih na rast proizvodnje za izvoz preduslov je za ubrzani ekonomski razvoj Crne Gore. Jedan od ključnih izazova sa kojima se suočava tekuća makro politika u Crnoj Gori, kao i u slučaju većine sistema u tranziciji, je postojanje značajnog platnobilansnog deficita. Problematika platnobilanskog deficita i visoki spoljnotrgovinski deficit zahtijeva stalnu pažnju, i jedan je od prioriteta za ekonomsku održivost. Kontinuirano prisustvo spoljnotrgovinskog, posebno robnog deficita, uzrokovan je samom strukturom naše privrede, koja je kontinuirano razvijana kao sirovinska baza za unutrašnje tržište bivše Jugoslavije, kreirajući neravnotežu ukupnih proizvodnih fondova i strukture potrošnje, nediverzifikovani i nekonkurentan izvoz i visoku uvozu zavisnost. Robni deficit najčešće je ublažavan suficitom u sektoru usluga.

U cilju detaljne analize problema i predlaganja konkretnih mjera i aktivnosti ovoj problematici pristupilo se strateški fokusirano. Uz aktivno učešće i partnerstvo sa izvoznicima, predstavnicima međunarodnih razvojnih organizacija i različitih privrednih asocijacija, **Vlada Republike Crne Gore je decembra 2005. godine usvojila Strategiju za podsticanje izvoza.**

Ministarstvo za ekonomski razvoj koordinira realizaciju mjera za podsticanje izvoza, dok je Direkcija za mala i srednja preduzeća prepoznata kao glavni nosioc implementacije mjera definisanih Strategijom, a nadležna ministarstva u Vladi RCG, kao i privredne asocijacije aktivno su uključene u implementaciju.

Mjere za podsticanje izvoza rezultat su analize spoljnotrgovinskog deficita, sektorske proizvodnje, strukture izvoza i izvoznih proizvoda, postojećih carinskih i necarinskih barijera, kao i analize komparativnih prednosti pojedinih grupa proizvoda. U tom pravcu Strategija je i strukturirana u tri cjeline, obuhvaćene **Akcionim planom**:

1. makro nivo djelovanja¹
2. mikro nivo djelovanja² i
3. institucionalni mehanizmi³.

Prvi izvještaj o realizaciji Akcionog plana mjera za podsticanje izvoza, definisanih Strategijom, Vlada je usvojila oktobra 2006. godine. Ovo je Drugi izvještaj, koji obuhvata period od godinu dana.

¹ predstavlja **generalni dio Strategije**, usmjeren na stvaranje kvalitetnijeg biznis okruženja i mogućnosti podsticanja izvoza. Bazira se na tri grupe podsticajnih programa: Finansijske i fiskalne podsticajne mjere i mjere za poboljšanje zakonskog okvira i smanjenje administrativnih barijera;

² predstavlja dio Strategije usmjeren na **direktan uticaj na izvozna preduzeća**, u smislu pružanja pomoći ovim preduzećima u **svim fazama izvozne aktivnosti**. Bazira se na pružanju stručne pomoći pri izradi programa poboljšanja kvaliteta izvoznog proizvoda, programa povećanja kompetetivnosti, biznis planova, marketing programa, i programa edukacije za izvozna preduzeća

³ predstavlja dio Strategije koji se odnosi na **stvaranje i povezivanje izvoznih Udruženja, Asocijacija, PKCG i drugih institucija**, u cilju podsticanja izvoznih aktivnosti, u okviru sektorskih izvoznih djelatnosti, a i na generalnom nivou. Bazira se na setu programa: zajedničke proizvodne aktivnosti, edukativni programi, benchmarking programi i zajedničke promotivne aktivnosti

I. Realizacija Akcionog plana mjera za podsticanje izvoza Crne Gore –

Shodno usvojenom Akcionom planom za podsticanje izvoza (na makro, mikro i institucionalnom novou), institucije koje su definisane kao implementatori usvojenih mjera realizuju, u kontinuitetu, predviđene aktivnosti. U komunikaciji sa nadležnim institucijama – nosiocima obaveza, ovo ministarstvo je informisano o sledecem:

1. **Ministarstvo za ekonomski razvoj**

Strategija za podsticanje izvoza osnova je za vođenje politike u oblasti ekonomskih odnosa sa inostranstvom. Jedan jod osnovnih zadataka Ministarstva za ekonomski razvoj je unapređenje ekonomskih odnosa inostranstvom, pa je ministarstvo predložilo, a Vlada je početkom juna meseca usvojila Politiku unapređenja bilateralnih odnosa sa inostranstvom.

Kao osnovni ciljevi unapređenja ekonomskih odnosa sa inostranstvom definisani su:

- povećanje izvoza crnogorskih proizvoda,
- rast direktnih stranih investicija,
- ujednačavanje trgovinskih i investicionih tokova Crne Gore sa određenim grupacijama zemalja.

Strategija za podsticanje izvoza, kao i Strategija za podsticanje stranih investicija tj. mjere definisane ovim dokumentima istovremeno su i mjere za kvalitetno sprovođenje Politike unapređenja bilateralnih ekonomskih odnosa sa inostranstvom

Osnovni ciljevi izvozne Strategije su :

- Obezbeđenje stabilnog dugoročnog rasta BDP-a rastom izvoza
- Smanjenje spoljnotrgovinskog deficita kroz povećanje/podsticanje izvoza
- Smanjenje spoljnotrgovinskog deficita kroz supstituciju uvoza
- Kreiranje konkurentnog izvoznog proizvoda
- Prihvatanje međunarodnih standarda i procedura pri izvozu. Formiranje institucija za implementaciju standarda- Centra za standardizaciju Crne Gore
- Afirmacija komparativnih prednosti.

U cilju implementacije seta makro mjera za poboljšanje zakonskog okvira, poboljšanje institucionalnih kapaciteta i smanjenje administrativnih barijera na prijedlog **ministarstva** donešena su sljedeća zakonska i podzakonska akta:

- Izmjene i dopune Zakona o spoljnoj trgovini,
- Nova odluka o kontrolnoj listi roba za izvoz, uvoz i tranzit,
- Izmjene i dopune Zakona o stranim ulaganjima,
- Izmjene i dopune Zakona o slobodnim zonama (u skupštinskoj proceduri),
- Izmjene i dopune Zakona o zaštiti konkurencije,
- Izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima (u skupštinskoj proceduri)

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom je parafiran 15. marta 2007. godine, a potpisivanje će biti 15. oktobra u Luksemburgu, što će svakako imati pozitivan uticaj i na unapređenje ekonomske saradnje i mogućnosti izvoza na tržište EU 25.

U skladu sa planiranom dinamikom odvijaju se pregovori sa STO. Većina zemalja potpisnica CEFTA sporazuma ratifikovala je iste (uskoro će i Srbija), a ministarstvo prati implementaciju u kontinuitetu.

U finalnoj fazi je izrada Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća.

Ministarstvo je formiralo posebni odsjek za konkurenciju, a u toku je formiranje Uprave za konkurenciju. U saradnji sa Odborom za kvalitet RCG osnovane su nacionalne institucije u oblasti metrologije, standardizacije i akreditacije.

Ministarstvo je dodijelilo subvencije za uvođenje tehničkih i implementaciju tehničkih standarda u iznosu od 50.000 € za 2006. i 50.000 € za 2007. godinu, a aktivno se radi na unapređenju kvaliteta (Savjetovanja o kvalitetu, SQM, Škola kvaliteta u oblastima ISO 17000, ISO 9001, HACCP, ISO 22000), održano više predavanja na temu uvođenja sistema kvaliteta, kao i na temu sertifikacije i akreditacije.

Ministarstvo ima aktivnu ulogu u realizaciji različitih vidova seminara, konferencija, okruglih stolova, koji se organizuju u saradnji sa poslovnim udruženjima i drugim institucijama, a sa ciljem informisanja i obuke privrednika o prednostima, ali i obavezama koje donosi CEFTA i privremeni Sporazum sa EU (koji stupa na snagu od 1. januara 2008. godine).

Ministarstvo aktivno radi na implementaciji Indeks investicionih reformi – IRI, koji se realizuje uz podršku OECD-a, i to na regionalnom nivou. Jedna od regionalnih radnih grupa fokusirana je na privlačenje stranih investicija kroz povezivanje izvozno orjentisanih malih i srednjih preduzeća sa zainteresovanim internacionalnim kompanijama, kojie ima za cilj nastavak poboljšanja ambijenta za razvoj preduzetničke aktivnosti.

U saradnji sa SPARK (bivša ATA) koja se bavi podsticanjem razvoja malih i srednjih preduzeća, Ministarstvo je potpisalo protokol o saradnji za osnivanje START - UP centara, a prvi je osnovan u opštini Bar.

Jačanje partnerstva sa privatnim sektorom, i konkretno sa izvoznicima, jedna je od osnovnih mjera za dostizanje ciljeva definisanih Strategijom. Ministarstvo koordinira radom strateške izvozne grupe, čiji je osnovni zadatak da razmatra postojeće i predlaže nove modele podrške crnogorskom izvozu.

2. Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je glavni nosilac implementacije mjera za podsticanje izvoza.

U cilju realizacije zadataka predviđenih Strategijom, i stvaranja uslova za podsticanje izvoza, u okviru Direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća formiran je poseban Odsjek za podsticanje konkurentnosti i izvoza koji je otpočeo sa radom u aprilu 2006.god. Vlada Republike Crne Gore je krajem septembra 2006 god., usvojila „Strateški i operativni plan - podsticanje konkurentnosti i izvoza“ kojim su predložene mjere i aktivnosti u cilju promocije i podsticanja izvoza crnogorskih preduzeća, kao i detaljan operativni plan radnih zadataka i rokova za njihovo ostvarenje.

Osnovni ciljevi postavljeni ovim dokumentom su: povećanje broja preduzeća izvoznika, obima njihove proizvodnje, diverzifikacija i povećanje kvaliteta izvoznih proizvoda, kao i institucionalna podrška crnogorskim izvoznicima da identifikuju odgovarajuća ciljna tržišta, pozicioniraju se i održe svoju poziciju na istim.

Mjere/aktivnosti/instrumenti za promociju i podsticanje izvoza crnogorskih preduzeća su:

- Informisanje izvoznika
- Finansijska podrška
- Savjetodavne usluge, istraživanja, pomoć
- Edukacija izvoznika
- Promotivne aktivnosti

Realizovane aktivnosti Odsjeka za podsticanje konkurentnosti i izvoza u proteklom periodu:

- **Istraživanje - „Izvoz preduzeća u Crnoj Gori“**

Krajem 2006 god. Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je sprovela anketiranje najuspješnijih i najznačajnijih crnogorskih privrednika iz različitih privrednih grana, kako bi sačinila „reprezentativni uzorak“ na osnovu kojeg bi evidentirala postojeće stanje u ovim preduzećima, kao i probleme sa kojima se ova preduzeća suočavaju prilikom izvoza. Uzorak je obuhvatio 24 izvozno orjentisana crnogorska preduzeća, iz sektora prehrambene industrije, ljekovitog bilja, metalne, drvne i elektro industrije, a prikupljeni su podaci o stanju i problemima koji ih prate.

Anketirana preduzeća su navela konkretne probleme sa kojima se suočavaju prilikom izvoza, a oni se u najvećem dijelu odnose na nepovoljne kredite za pripremu izvozne proizvodnje, odnosno visoke kamatne stope, akcize, dozvole, uvjerenja, različite zahtijevane analize, problem naplate potraživanja. Uočeni su sljedeći nedostaci kod samih preduzeća, kao što su: nedovoljno razvijena marketing funkcija, nedostatak standarda kvaliteta i nepoznavanje stranih jezika.

- **Organizovanje učešća crnogorskih preduzeća na međunarodnim sajmovima**

U cilju podsticanja konkurentnosti i izvoza crnogorskih preduzeća, organizovano je učešće na nekoliko značajnijih sajamskih manifestacija u Evropi i regionu:

- U saradnji sa Jadranskim sajmom organizovan je u Budvi *Osmi sajam malih i srednjih preduzeća* oktobra prošle godine, na kojem se predstavilo 136 učesnika iz proizvodnih, trgovačkih i uslužnih djelatnosti, nevladinih, međunarodnih institucija i organizacija koje se bave podrškom sektora malih i srednjih preduzeća. Sajam je organizovan kao prezentacija proizvoda i usluga sektora malih i srednjih preduzeća. **Intenzivno se radi na pripremnim aktivnostima za 9. Sajam malih i srednjih preduzeća koji će se održati u periodu od 25. - 27. oktobra 2007. u Budvi.**
- Direkcija za razvoj MSP u saradnji sa američkom organizacijom USAID organizovala je učešće za 6 preduzeća iz sektora drvne industrije (Mi-Rai, Doding, Javorak, Eurofleks, Tilia, Montil) na 33. *Sajmu drvne industrije i unutrašnjeg enterijera »Ambienta« 2006* koji je održan u Zagrebu u periodu od 10 – 15.10.2006. godine. Crnogorski izlagači predstavili su svoj proizvod osmišljen kao hotelska soba projektovana tako da svaki proizvođač na pravi način prezentira svoj proizvod kao dio enterijera. Štand crnogorskih izlagača predstavljen je pod nazivom «Made in Montenegro».
- U saradnji sa američkom organizacijom USAID obezbijedjeno je učešće za 2 crnogorska preduzeća iz sektora prehrambene industrije na 12. sajmu „Gulfood“ u periodu od 19-22.februara 2007.g. u Dubaiju, U.A.E. Takođe, organizovano je učešće

za 4 preduzeća iz sektora prehrambene industrije, na Sajmu „*Interfood 2007*“ koji se održavao od 2-5. aprila 2007 god. u St.Petersburgu, Rusija. Na ovom sajmu štand MADE IN MONTENEGRO je osvojio nagradu za najbolje dizajnirani štand. U saradnji sa USAID-om tradicionalno treći put zaredom organizovala učešće za 12 preduzeća iz oblasti poljoprivrede, na 74. Međunarodnom poljoprivrednom Sajmu u Novom Sadu koji se održao u periodu od 12-19.05.2007.god.

- U Sarajevu na Međunarodnom specijalizovanom «*Sajmu hrane, pića i roba široke potrošnje*» koji je održan u periodu od 16.11-20.11.2006. godine učestvovalo je 11 preduzeća (Martex-Cetinje, Goranović – Nikšić, Mesopromet – B.Polje, Gradina Company – Rožaje, Pirella – Podgorica, Fabricis – Podgorica, Ribarstvo – Rijeka Crnojevića, Crnagoracoop – Danilovgrad, Ital product – Podgorica, Olio prom – Bar, Ekoplant – Podgorica). Štand crnogorskih izlagača predstavljen je pod nazivom «Made in Montenegro».
- U saradnji sa Njemačkom organizacijom za tehničku saradnju GTZ i švajcarskom vladinom organizacijom SIPPO organizovano je učešće na *Sajmu Hi Europe* (Health ingredients Europe) koji je održan u Frankfurtu, Njemačka u periodu od 14-16.11.2006. Na ovom sajmu predstavila su se tri preduzeća iz Crne Gore: “In Spe” - Bar, “Sage export” - Bar i “Flores”- Mojkovac. Program izlaganja bile su zdrave sirovine, kao i organski proizvodi.
- U saradnji sa njemačkom organizacijom GTZ podržano je učešće jednog preduzeća iz sektora ljekovitog bilja na Međunarodnom sajmu organskih i prirodnih proizvoda »*Biofach 2007*«, kao i učešće na Sajmu „Pro Wien“, na kojem su učestvovala 3 preduzeća iz oblasti vinarstva. Takođe, organizovano je učešće za 6 preduzeća iz mesne industrije na „*IFFA*“ - *Sajmu opreme za mesnu industriju*.
- Privredna komora je u saradnji sa Direkcijom za razvoj MSP, Fondom za razvoj i Agencijom za prestrukturiranje privrede i strana ulaganja organizovala učešće privrednika iz Crne Gore na Levantinskom sajmu u Bariju, koji se održavao od 8 - 16 septembra 2007 god., u paviljonu Poslovna berza. Na ovom sajmu bio je otvoren informacioni biro Crne Gore, gdje su se davale sve potrebne informacije i obavljali poslovni razgovori između crnogorskih i italijanskih privrednika. U okviru Levantinskog sajma bio je održan i « Forum ženskog preduzetništva iz zemalja Jugoistočne Evrope, Balkana, Kaspija i Kavkaza »,na kojem je bilo organizovano predstavljanje crnogorske ekonomije i susreti sa ženama preduzetnicama iz Italije, u cilju sklapanja poslovnih aranžmana, po sektorima koji su bili zastupljeni.

Kao rezultat učešća na pomenutim sajmovima i ukupnog marketinškog napora koji su crnogorska preduzeća uložila u svoj nastup, preduzeća MI „Goranović“, „Mesopromet“, „Martex“, „Pirella“, „Crnagoracoop“, „In Spe“, itd. sklopile su ugovore o isporuci svojih proizvoda kako sa partnerima iz okruženja, tako i sa partnerima iz Njemačke, Rusije, U.A.E., Singapura i sl.

Crnogorska preduzeća koja su učestvovala na 74. Međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu su osvojila ukupno 209 medalja i to: 14 velikih zlatnih, 72 zlatne, 88 srebrnih, 35 bronzanih i više diploma, pehara i povelja za kvalitet proizvoda.

Crnogorska preduzeća koja su učestvovala na „IFFA“ - Sajmu opreme za mesnu industriju“, koji se održao u Frankfurtu, u maju mjesecu ove godine, su osvojila ukupno 3 zlatna pehara i 48 medalja i to: 27 zlatnih, 11 srebrnih, 10 bronzanih.

Crnogorska preduzeća koja su učestvovala na „Sajmu hrane, pića i robe široke potrošnje“, koji se održao u Sarajevu, novembra mjeseca 2006. godine (16.11 -20.11) su osvojila ukupno 41 medalje i to: 18 zlatnih , 14 srebrnih, 9 bronzanih.

- **Program "Podsticanje konkurentnosti i izvoza"**

Realizacijom programa "**Podsticanje konkurentnosti i izvoza**" predviđena je kreditna podrška u ukupnom iznosu od **4.000.000 mil €** (50% budžet, 50% banke) i **200.000 €** za grant šeme za refundaciju troškova, sa osnovnim ciljem da se unaprijedi konkurentnost malih i srednjih preduzeća i obezbijedi direktna podrška preduzećima koja imaju potencijala za izvoz. Projekat sa realizuje u saradnji u saradnji sa komercijalnim bankama, a predviđene su kreditne linije „*Podsticanje konkurentnosti* „ i „*Podsticanje izvoza*“ kao i „*Grant šeme za refundaciju troškova*“ .

U okviru projekta "*Podsticanje konkurentnosti*" predviđena je kreditna linija za konkurentnost u ukupnom iznosu od **2 mil. €** (1 mil.€ iz Budžeta, a 1 mil.€ iz banke/banaka).

Bankama je u periodu od 18. aprila 2007. procesuirano **15** kreditnih zahtjeva ukupne vrijednosti **970.000€** za konačno odlučivanje i odobravanje sredstava u skladu sa poslovnom politikom banaka. Ovim projektima planirano je zapošljavanje **110** radnika.

Za projekat „*Podsticanje izvoza*“ predviđeno je 2 mil. €. Namjena kreditnih sredstava je za izvozne projekte koji se odnose na proizvodnju i usluge.

Od 23. aprila 2007 godine dostavljena su 2 kreditna zahtjeva od preduzeća: «Stratus» - Podgorica i «Crnogoracoop NB» - Danilovgrad u vrijednosti **400.000 €**. Ovim projektima planirano je zapošljavanje **8** radnika. Rukovodeći se uslovima i kriterijumima Javnog poziva, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je oba izvozna investiciona projekta pozitivno ocijenila i uputila poslovnim bankama klijenata na dalju proceduru.

Grant šeme za refundaciju troškova za osnovni cilj imaju podsticanje konkurentnosti na nivou pojedinačnih preduzeća, stvaranje uslova za konstantan rast izvoza i učešća crnogorskih preduzeća na međunarodnim tržištima. Ukupan budžet projekta je 200.000 €. Namjena sredstava je za pokriće troškova izvoznih marketing aktivnosti (istraživanje tržište, učešće na međunarodnim sajmovima, izrada promotivnog materijala). Grant šeme za refundaciju troškova su bazirane na principu refundacije (povraćaja troškova). Odobrena pomoć od strane Direkcije će pokrivati do 50 % troškova predviđenih Programom. Preostalih 50 % troškova treba da bude pokriveno iz sopstvenih izvora podnosioca prijave.

U okviru Grant šema za refundaciju troškova u periodu od 30. aprila 2007. do septembra 2007. god. odobren je **1** zahtjev u vrijednosti od **2.000 €**. U pitanju je preduzeće: «In Spe» -Bar. Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je odobrila finansijsku podršku za promotivne aktivnosti (izradu reklamnog materijala, ažuriranje sajta i izradu ambalaže na engleskom jeziku).

- **Kreiranje i jačanje javno-privatnog partnerstva na planu podsticanja izvoza**

U saradnji sa GTZ-om, organizovane su dvije radionice na temu: „**Podsticanje crnogorskog izvoza**“, sa ciljem da se razrade postojeće i predlože nove usluge i

mehanizmi podrške izvozno orjentisanim preduzećima, kao i da se kreira model podrške crnogorskom izvozu na temeljima partnerstva i praktične stručne pomoći, kao i da se definišu najbolji načini i modeli saradnje i koordinacije javnog i privatnog sektora na planu promocije izvoza.

Javni sektor su predstavljali Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća i Ministarstvo za ekonomski razvoj, a privatni sektor Unija poslodavaca, Privredna Komora i Montenegro biznis alijansa.

Na prvom sastanku aktivno su učestvovali i izvoznici: Plantaže, MI Goranović, Martex Pirella i MI-RAI.

- **Kreiranje baze podataka o neophodnim standardima, procedurama, sertifikacionim tijelima i sl.**

Kako međunarodni standardi predstavljaju moćno sredstvo u unaprjeđenju kvaliteta i konkurentnosti proizvoda i sticanja povjerenja međunarodnog tržišta, prikupljeni su podaci i kreirana je baza podataka o sljedećim standardima: ISO 9001, ISO 14000, ISO 22000 – HACCP, standardi za proizvodnju organskih proizvoda i Eurep GAP. Baza podataka uključuje aktivnosti i neophodne procedure za setifikaciju, listu konsultantskih i sertifikacionih tijela, itd.

- **Organizovanje misije poslovne saradnje crnogorskih i italijanskih preduzeća**

Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća u saradnji sa Udruženjem zanatlija iz Italije organizovala je u periodu 14-15.marta 2007.god. poslovne susrete između preduzetnika iz Crne Gore i Italije koji su bili odlična prilika za sticanje poslovnih kontakata i proširenje postojećeg biznisa na tržište Italije, kao i mogućnost zajedničkog ulaganja u nove poslove. Sa crnogorske strane učestvovalo je 14 preduzeća, a sa italijanske strane 8 preduzeća.

- **Kreiranje baze podataka crnogorskih izvoznika**

U toku je kreiranje baze podataka izvozno orjentisanih crnogorskih preduzeća u cilju unaprijeđenja saradnje preduzeća i Direkcije. Preduzećima su poslani Upitnici koji sadrže informacije vezane za postojeće i planirane izvozne aktivnosti preduzeća koje će nam omogućiti monitoring i kontrolu realizovanih i planiranih aktivnosti, lakše sastavljanje izvještaja i praćenje razvoja samih preduzeća.

- **Mogućnosti finansiranja preduzeća od strane investicionih fondova**

U saradnji sa globalnom investicionom kompanijom SEAF – South Balkan Found B.V. u aprilu mjesecu 2007.god. organizovala je prezentaciju na temu «Private equity – Način finansiranja rasta kompanije i ostvarivanje uspješne saradnje sa PE fondovima», u cilju upoznavanja crnogorskih kompanija sa konceptom *private equity* finansiranja. Na prezentaciji je bilo prisutno oko 30 predstavnika crnogorskih preduzeća zainteresovanih za ovaj vid finansiranja.

3. Fond za razvoj

U saradnji sa crnogorskim bankama, tokom 2006.g. finansirano je 167 projekata predračunske vrijednosti 83,3 miliona € a učešće Fonda za razvoj RCG je 14,3 miliona € pri čemu su se stvorili uslovi za zapošljavanje oko 843 radnika, uz zadržavanje postojećeg broj radnika, a tokom 2007.g. finansirano je 30 projekata predračunske vrijednosti 14,3 miliona €, a učešće Fonda za razvoj RCG je 2.8 miliona € pri čemu su se

stvorili uslovi za zapošljavanje oko 114 radnika, uz zadržavanje postojećeg broj radnika (**25 projekata**, turizam i ugostiteljstvo – **21 projekat**, poljoprivreda - **11 projekata**, građevinarstvo - **11 projekata**, drvena industrija - **6 projekata**, hemijska industrija - **2 projekta**).

Izvozno orjentisani projekti:

- »Savatrans«, Cetinje – »Unapređenje proizvodnje – izvoz rezane građe« - 200,000.00 €;
- »Trudbenik«, Mojkovac – »Dogradnja kapaciteta za parenje i sušenje građe i proizvodnja elemenata namještaja« - 200,000.000 €;
- »Sloga« KD - »Nabavka opreme za šumske plodove –pečurke i ljekovito bilje« - 35,000.00 €;

4.Aktivnosti programa Fonda SMECA u Crnoj Gori

Za poslednjih godinu dana Fond je promovisan u direktnoj komunikaciji sa izvozniciima, tako da se može reći da je o aktivnostima SMECA- e tj mogućnostima koje ovaj projekat pruža informisano oko 98% izvozno orjentisanih firmi u Crnoj Gori. Kancelarija SMECA ostvaruje saradnju sa Privrednom komorom Crne Gore, Direkcijom za razvoj malih i srednjih preduzeća i udruženjima privrednika.

- Iz ovog Fonda u 2006. godini crnogorske firme su iskoristile 3,2 miliona €, a za 8. mjeseci 2007. godine 3, 9 miliona €.
- Ugovore o saradnji sa SMECA potpisali su : Technosteel iz Nikšića, Jadransko Brodogradilište, Monte Verde iz Kotora i Martex sa Cetinja, koji su imali preko 30 miliona eura izvoza tokom 2006.godine

5.Ministarstvo pravde

Donešen je Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, kojim je obuhvaćena ukupna intelektualna svojina. Kako u okviru stranih investicija intelektualna komponenta predstavlja pretežni dio vrijednosti koja se ulaže, a do sad je ta vrijednost bila neadekvatno zaštićena od strane države, ova izmjena Krivičnog zakonika bi trebala da uvjeri investitore da na tržištu Crne Gore nema opasnosti od zloupotrebe intelektualne komponente njihovog udjela, i da se krivična djela iz navedene oblasti gone po službenoj dužnosti.

6.Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Strategija razvoja proizvodnje hrane i ruralnih područja, iz 2006. predstavlja osnov za donošenje svih zakonskih propisa i drugih dokumenata, neophodnih za ispunjavanje uslova za izvoz crnogorskih poljoprivrednih proizvoda na tržište EU. U sklopu Strategije posebno je urađena **Analiza konkurentnosti naših poljoprivrednih proizvoda**, što predstavlja dodatni podsticaj u implementaciji izvozne Strategije. Usvojeni su sljedeći zakoni: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja, Zakon o sadnom materijalu, Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja, Zakon o vinu, Zakon o sredstvima za ishranu bilja, Zakon o zaštiti biljnih sorti, Zakon o identifikaciji i registraciji životinja. Uproceduri usvajanja su: Zakon o bezbjednosti hrane i Zakon o slatkovodnom ribarstvu, a u toku su aktivnosti na donošenju Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju, zakona o šumama, zakona o finasiranju voda, zakona o sredstvima za zaštitu bilja, zakona o dobrobiti životinja, zakona o morskom ribarstvu. Većina ovih

zakona i podzakonskih akata omogućiti prihvatanje međunarodnih standarda i procedura pri izvozu u cilju kreiranja konkurentnog izvoznog proizvoda

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je u okviru pregovora o SAP obezbijedilo asimetričan pristup za poljoprivredno-prehrambene proizvode koji omogućava:

- Izvoz crnogorskih proizvoda u EU bez carina, osim mlade junetine (baby beef), vina i nekih vrsta ribe za koje su dogovorene kvote,
- Kvotu za mladu junetinu u iznosi 800t,
- Kvotu za izvoz vina u EU 16.000 hl godišnje, a za uvoz u Crnu Goru 1.500 hl, maksimalno do 3.500 hl nakon 3 godine,
- Kvotu za ribu i riblje proizvode, simetrične kvote za manji broj ribljih vrsta, a za konzervirane sardine 200t i konzervirani inćun 200t.

7.Ministarstvo finansija

Usvajanjem izmjena i dopuna Zakona o PDV-u u 2006. godini rokovi za povraćaj za pretežne izvoznike su smanjeni sa 60 na 30 dana. Novim Predlogom izmjena i dopuna koji je u skupštinskoj proceduri biće dodatno precizirani uslovi i načini povraćaja PDV-a. Istovremeno, Ministarstvo finansija radi na razvijanju novih modaliteta povraćaja, koji bi doprinijeli efikasnijem i pravovremenijem povraćaju PDV-a. Rok - kraj III kvartala 2007.

Proporcionalna stopa poreza na dobit od 9% uvedena je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit (SL.L.RCG br.80/04), što je čini jednom od najnižih u Evropi. Navedenom izmjenom stvoren je stimulativni okvir za strana ulaganja i dinamiziranje privrednih aktivnosti.

Olakšice kod plaćanja poreza na dobit: Zakonom o porezu na dobit, predviđeno je da se kapitalni dobitak ostvaren prodajom hartija od vrijednosti, koja se u periodu od 12 mjeseci reinvestira za kupovinu novih hartija, ne oporezuje se, kao ni kapitalni dobitak ostvaren prodajom hartija od vrijednosti, koji je poreski obveznik u svom portfelju držao duže od dvije godine. Poreske olakšice su predviđene za poreske obveznike koji u poslovnoj godini na neodređeno vrijeme, a najmanje na dvije godine zaposle nove radnike. Poreska osnovica se umanjuje u ovom slučaju za iznos isplaćenih bruto zarada novozaposlenih radnika uvećanih za doprinose za obavezno socijalno osiguranje koje plaća poslodavac. Novoosnovano pravno lice u privredno nedovoljno razvijenim opštinama koje obavlja proizvodnu djelatnost oslobođeno je plaćanja poreza na dobit za prve tri godine od početka obavljanja djelatnosti u nedovoljno razvijenoj opštini. Pravo na umanjenje poreza na dobit u trajanju od tri godine ima i poreski obveznik koji ostvari dobit u novoosnovanoj poslovnoj jedinici koja obavlja proizvodnu djelatnost u nedovoljno razvijenim opštinama, u srazmjeri učešća tako ostvarene dobiti u ukupnoj dobiti poreskog obveznika.

Zakonu o bankama je u finalnoj proceduri usaglasavanja i do kraja mjeseca bice razmatran na Vladi. Zakonom će biti omogućeno otvaranje filijala stranih banaka, sto bi trebalo da vodi vecem broju ucesnika na bankarskom trzistu, snaznijoj konkurenciji, vecim izvorima finansiranja za privredu, "boljim" uslovima i uslugama.

8.Ministarstvo kulture i medija

Zakon o optičkim diskovima stupio na snagu 19.januara 2007 godine, a primjenjuje se od 19.jula 2007.godine .

9.Uprava carina Crne Gore

U cilju pojednostavljenja carinskih procedura i unapređenja servisa, Uprava carina je potpisala Ugovor o održavanju i modifikaciji Carinskog informacionog sistema, koji je počeo da se realizuje 01.09.2007.god. Ugovor predviđa i realizaciju prve faze internet portala Uprave carina koji će omogućiti direktan pristup partnerima Uprave carina u određene djelove baze podataka, čija se realizacija predviđa do kraja 2007.godine. Paralelno će raditi i postojeći sajt Uprave carina. Druga faza, čija je realizacija planirana za početak 2009.godine podrazumijevaće i kompletnu infrastrukturu za komunikaciju kako sa strankama i partnerima Uprave carina, tako i sa drugim državama koji budu imali potrebu za razmjenom podataka sa Upravom carina.

Tokom juna 2006.godine realizovan je i uveden u produkcionu rad modul za elektronsku razmjenu podataka, koji tokom 2007.god. konstantno unaprjeđivan u skladu sa zakonskim propisima koji su stupili na snagu, a tiču se carinske problematike. Trenutno je u ovaj projekat uključeno 99 podnosilaca carinskih deklaracija pri čemu se na dnevnom nivou elektronskim putem podnese oko 80% od ukupnog broja podnijetih deklaracija.

Tokom ove godine obrazovane su i dvije nove organizacione jedinice Uprave carina i to Carinarnica Bijelo Polje i Carinska ispostava Rožaje, čime je izvoznima sa područja sjevera omogućeno sprovođenje izvoznih postupaka na ovom području

Uprava carina konstantno sprovodi aktivnosti u vezi sa obukom carinskih službenika. U proteklom periodu realizovan je veliki broj seminara i drugih vidova stručnog usavršavanja carinskih službenika i namještenika. U vezi sa organizovanjem obuka za špeditere uspostavljena je saradnja sa Privrednom komorom, u okviru koje djeluje Udruženje špeditera, u cilju organizovanja stručne obuke

10. Privredna Komora Crne Gore (PKCG)

PKCG aktivno radi na upoznavanju privrednika o uvođenja kvaliteta na svim nivoima: donošenje zakonskog okvira, formiranje institucija kvaliteta, uvođenja standarda koji se tiču bezbjednosti hrane, proizvoda, životne sredine i dr. **Privredna komora Crne Gore** je i sama **uvela Sistem menadžmenta kvalitetom ISO 9000** i formirala Odbor za kvalitet. Aktivno učestvujemo u stvaranju pravnog okvira i mehanizama za implementaciju seta zakona u oblasti tehničkih standarada.

U saradnji sa Upravom carina realizovano je više seminara za privrednike na temu „porijeklo robe“.

U cilju podsticanja izvoza PKCG organizovala je štand na Međunarodnom proljećnom sajmu u Tirani 10 - 15. aprila na kojem je svoje proizvode i usluge predstavilo 15 crnogorskih preduzeća. U saradnji sa Privrednom komorom Tirola koja pruža finansijsku podršku promociji crnogorske privrede u Austriji, realizovana je turistička promocija Crne Gore na Sajmu turizma u Beču, kao i posjeta predstavnika 10 građevinskih preduzeća Sajmu građevinarstva i enterijera u Salzburgu, oba tokom februara ove godine.

U organizaciji Privredne komore Crne Gore, Agencije za prestrukturiranje privrede i strana ulaganja, Agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća i Fonda za razvoj privrednici iz Crne Gore učestvovali su na Levantskom sajmu od 08.- 16. septembra 2007. godine u Bariju. Na Levantskom sajmu, u paviljonu "Poslovna berza" otvoren bio je informacioni biro Crne Gore, gdje su date sve potrebne informacije i vođeni poslovni razgovori između naših i italijanskih privrednika (obezbijeden stalni informator i prevodilac).

U cilju olakšavanja trgovine i transporta Privredna komora, odnosno njeno Udruženje saobraćaja je postalo **punopravan član međunarodnog udruženja transportera (International Road Transport Union-IRU)** čime stiče **pravo izdavanja TIR karneta** što će doprinjeti prihvatanju međunarodnih standarda i procedura pri spoljnotrgovinskom poslovanju i omogućiti tranzit robe uz minimum carinskih formalnosti.

PKCG je **članica CEFTA Foruma** koji čine privredne komore zemalja potpisnica CEFTE 2006, a ima za cilj razmjenu mišljenja o načinima i programima podrške privrednih komora u sprovođenju obaveza iz Sporazuma CEFTA 2006. U okviru Foruma formirane su tri radne grupe: radna grupa za carine i porijeklo robe, radna grupa za necarinske barijere i tehničke propise i radna grupa za poljoprivredu (sanitarne i fitosanitarne mjere). Radne grupe su identične kao i radne grupe, odnosno podkomiteti koje su formirale strane potpisnice CEFTA 2006. Drugi sastanak Stalnog Foruma CEFTA komora održano je 10.jula 2007. u Privrednoj komori Makedonije, Skoplje. Sljedeću sjednicu Foruma (oktobar/novembar) organizovaće PKCG.

U saradnji sa Ministarstvom za ekonomski razvoj, Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Upravom carina za predstavnike privrede, državne uprave i lokalne samouprave **organizovan je niz seminara (5) u crnogorskim gradovima na temu «CEFTA 2006 i Svjetska trgovinska organizacija»** (poljoprivrede, koncesije, kvote, sanitarne i fitosanitarne mjere i dr.), u cilju upoznavanja sa pravilima i zahtjevima međunarodne trgovine.

Takođe, PKCG sprovodi **anketiranje izvozno orijentisanih preduzeća** radi utvrđivanja strukture roba kako bi, u skladu sa pravilima o kumulaciji porijekla i prednosti preferencijalnog tretmana, doprinjeli kreiranju konkurentnih proizvoda i povećanju izvoza.

Aktivno se radi na afirmaciji Spoljnotrgovinske arbitraže pri PKCG, a očekuje se i stručna pomoć GTZ-a u ovoj oblasti.

11.Montenegro Biznis Alijansa (MBA)

je u proteklom periodu aktivno radila na promociji crnogorske ekonomije. U toku 2006 i 2007 godine MBA je organizovala pet susreta sa firmama iz Italija, Bugarske, Albanije, Srbije i sa Kosova. Preko 300 firmi iz Crne Gore je prisustvovalo ovim skupovima i što je rezultiralo vrijednim ugovorima. Takodje, MBA je potpisala ugovore o saradnji sa Privrednom Komorom Beograda i Udruženjem preduzetnika Slovačke, sa ciljem da se preduzeća i proizvodi iz Crne Gore bolje plasiraju na međunarodna tržišta.

U okviru nastavka saradnje sa holandskom agencijom za promociju izvoza iz zemalja u razvoju predstavnici MBA su aktivno učestvovali u kreiranju programa koje će ta organizacija sprovoditi u Crnoj Gori i regionu u narednih pet godina.

Na polju obrazovanja MBA je nastavila da edukuje svoje članstvo i organizovala je seriju radionica pod pokroviteljstvom američke ambasade iz Podgorice na temu:

Lobiranje, Tržište nekretnina, Šanse za razvoj sjevera, Elektroenergetski potencijali Crne Gore itd.

U dijelu publikacija MBA je nastavila sa objavljivanjem svog Biznis Insajdera kao i godišnje publikacije MBA biznis direktorijumu gdje je u izdanju za 2007. godinu predstavljeno preko 270 firmi članica MBA. Ta publikacija se štampa na engleskom jeziku i dijeli se kako u Crnoj Gori tako i u inostranstvu.

U dijelu zakonske regulative MBA je aktivno učestvovala na izradi preko 10 zakona iz oblasti biznis regulative. Između ostalog tu su i: Zakon o obaveznim doprinosima za socijalno osiguranje, Zakon o lukama, Zakon o zaštiti životne sredine itd.

Sve sprovedene aktivnosti su u skladu sa misijom MBA da poboljša uslove za bavljenje biznisom u Crnoj Gori

12.Unija poslodavaca CG

Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG) postala je nezavisan, punopravan član IOE, Međunarodne organizacije poslodavaca, koja okuplja 141 nacionalnu poslodavačku organizaciju svijeta. *Na taj članovi Unije postaju dio najveće poslovne zajednice na svijetu.*

U okviru privredne posjete predstavnika udruženja „**Italia Opera**“ u maju 2007. godine, Unija poslodavaca Crne Gore potpisala je **Sporazum o saradnji**. Sporazum su potpisali Predrag Mitrović, predsjednik UPCG i Salvatore Ferrigno, predsjednik „Italia Opera“.

UPCG je uspostavila saradnju sa Međunarodnim udruženja industrijalaca i preduzetnika (ICIE) i Udruženja poslodavaca Republike Makedonije (ZSBPMK).

Uz podršku Ambasade Njemačke 25 članova delegacije Unije boravilo je u studijskoj posjeti Njemačkoj. Tom prilikom imali su brojne susrete sa predstavnicima privrednih udruženja Njemačke i posjetili su nekoliko tehnoloških parkova i biznis inkubatora.

Kao rezultat, uz konkretizaciju niza dogovora u vezi buduće saradnje, za naredni period je najavljena i posjeta predstavnika nekoliko poslodavačkih udruženja Njemačke Uniji poslodavaca i Crnoj Gori.

Predstavnici Unije poslodavaca Crne Gore **učestvovali na Međunarodnoj Konferenciji o unapređenju biznis okruženja u zemljama Jugoistočne Evrope** koja se decembra 2006. godine održala u Sofiji.

U cilju jačanja sektorskih udruženja započet je rad na osnivanju granskih udruženja u UPCG i priprema statutarne akata za ova udruženja. Takođe, pripremljene su odluke o osnivanju, djelokrugu, načinu i radu, a urađeni su i poslovnici o radu ovih udruženja. Među prvim osnovano je Udruženje zanatlija, malih i srednjih preduzeća Crne Gore.

13. Donatorska podrška implementaciji Strategije

GTZ-ov projekat „Podrška ekonomskom razvoju i zaposlenosti“ 2005-2010.g. čiji je osnovni cilj stvaranje efikasne strukture i instrumenata za pružanje podrške malim i srednjim preduzećima povećava šanse za razvoj i rast u odabranim branšama privatnog sektora.

Savjetodavne usluge GTZ-a odnose se na obezbjeđenje stručne konsultantske pomoći na planu podsticanja izvoza: angažovanje inostranih konsultanata za pomoć u određenim oblastima (jačanje javno-privatnog partnerstva, kreiranje modela podrške crnogorskom izvozu), pomoć u organizaciji učešća crnogorskih preduzeća na sajmovima

u regionu i šire, edukacija na planu istraživanja tržišta, marketing planova, razvoja inovacija, organizacije rada, podrška na planu podsticanja udruživanja crnogorskih poljoprivrednih proizvođača i sl.

USAID-ov program za razvoj crnogorskog privatnog sektora i konkurentnosti pruža tehničku pomoć crnogorskom privatnom sektoru. Podrška se najviše odnosi na oblast agrobiznisa, drvoprerade i agroturizma. Savjetodavna podrška odnosi se na unapređenje biznis strategije i proizvoda kompanija, unapređenja kvaliteta proizvoda, izrada marketing programa , istraživanja tržišta, procedura za zaštitu robne marke, dobijanje međunarodnih sertifikata, itd. Značajnu podršku pružaju u organizaciji učešća crnogorskih preduzeća na sajmovima u zemlji i regionu. Detaljnije je u izvještaju DMSP.

II. Generalne ocjene dosadašnje realizacije Strategije

Mjere za podsticanje izvoza na makro nivou realizovane su na zadovoljavajući način. Većina mjera se realizuje u kontinuitetu i tako treba da bude i u narednom periodu.

U generalnom dijelu Strategije aktivnosti koje se odnose na unapredjenje fiskalnog i finansijskog ambijenta u najvećem dijelu su realizovane. Ministarstvo za ekonomski razvoj cijeni da treba razmotriti mogućnost fiskalnih olakšica za izvoznike. Mjere koje su se odnosile na donošenje zakonskih rešenja i osnivanje institucija su realizovane. Međutim, obaveza kvalitetne implementacije usvojenih zakona, i kadrovsko osposobljavanje i stručno jačanje novoosnovanih institucija, ostaje. Na smanjenju administrativnih barijera urađeno je dosta, ali evidentno je njihovo postojanje i iz tog razloga mjere za smanjenje poslovnih barijera moraju se sprovoditi kontinuirano.

Fokusirani dio Strategije, tj. direktna podrška izvoznim preduzećima realizuje se u skladu sa planom. Direkcija za mala i srednja preduzeća osnovala je odjeljenje za podsticanje konkurentnosti i izvoza i u narednom periodu treba da radi na jačanju stručnih i kadrovskih kapaciteta tog odjeljenja. Mjere prethodno definisane u ovom dijelu strategije sada su revidirane, zavisno od već otpočetih aktivnosti i novodefinisanih mjera, na osnovu dogovora Direkcije i Ministarstva za ekonomski razvoj.

Na institucionalnom nivou djelovanja nijesu ostvareni zadovoljavajući rezultati.

Formiranje udruženja izvoznika na sektorskom nivou, klastering i afirmacija intrasektorskog i horizontalnog klasteringa izuzetno je važna za dostizanje ciljeva definisanih Strategijom.

Dakle u budućem periodu poslovna udruženja moraju posebnu pažnju posvetiti ovoj aktivnosti. Ministarstvo za ekonomski razvoj, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Direkcija za razvoj MSP, daće kao i do sada punu podršku poslovnim udruženjima i afirmaciji udruživanja.

III. Prijedlog novih mjera na mikro nivou - za podsticanje konkurentnosti i izvoza

Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća u skladu sa prijedlozima mjera i aktivnosti iz ovog dokumenta, realizovaće sljedeće u cilju promocije i podsticanja izvoza crnogorskih preduzeća u narednom periodu:

1. Informisanje izvoznika

- **Osnivanje Izvoznog Informativnog Centra** - pristup različitim međunarodnim bazama informacija (o tržištima, sektorima, proizvodima i sl.), što podrazumijeva dostavljanje liste izvoznika partnerskim institucijama u drugim zemljama preko kojih možemo ponuditi crnogorske proizvode, itd.
- **Kreiranje baze izvoznih preduzeća** podrazumijeva - prikupljanje podataka o crnogorskim izvoznim preduzećima i izvoznim proizvodima, redovno ažuriranje baze o potrebama crnogorskih izvoznika, mogućnostima izvoza i kontaktima na međunarodnim tržištima, itd.

2. Grant šeme za realizaciju inovacionih projekata

Pored nedavno otpočetog projekta- grant šema za refundaciju troškova izvoznog marketinga predlaže se i novi projekat Grant šema za realizaciju inovacionih projekata u cilju podsticanja izvoza (novi proizvod, domaći proizvod, zajednički proizvod i finalni proizvod, sertifikacija proizvoda, itd.)

3. Novi oblici savjetodavnih usluga, istraživanja i pomoći izvoznicima

Predlažu se sljedeće aktivnosti:

- Istraživanje tržišta/sektora/proizvoda po pojedinačnom zahtijevu preduzeća (uz neophodnu tehničku pomoć stručnih konsultanata)
- Analizu regionalne kompetitivnosti konkurentnih grupa proizvoda koja bi kasnije predstavljala osnovu za izradu pojedinačnih strategija za podsticanje izvoza za pojedine vrste proizvoda: npr. vino, drvo, meso, mlijeko i sl.
- Pomoć preduzećima pri izradi i implementaciji Izvoznog razvojnog programa čiji je cilj da poboljša kapacitete preduzeća da razvijaju svoj nastup na izvoznim tržištima i da nauče kako da na najbolji način iskoriste vještine, znanje i iskustvo svojih zaposlenih.
- Savjetovanje preduzeća kako da prilagode dizajn proizvoda i pakovanja da bi na najbolji način izašli u susret tržišnim potrebama (testiranje kvaliteta i sertifikovanje), savjetovanje vezano za promotivne materijale, izradu web sajta, itd.
- Pružanje informacija o izvozu koje se odnose na carinske propise, potrebnoj dokumentaciji itd. za ulazak na posebna izvozna tržišta.
- Savjetovanje i pomoć preduzećima za uspješniji nastup i učešće na međunarodnim sajmovima, u uspostavljanju poslovnih kontakata, itd.

4. Edukacija izvoznika – predlažu se sljedeće aktivnosti:

- Obuka izvoznika / Podizanje znanja o izvozu, koja bi imala za cilj poboljšanje razumijevanja izvoznih procedura i prakse, učešća na sajmovima, razvoj

marketing funkcije, nove tehnike poslovanja u međunarodnoj trgovini, prodajne strategije, ugovaranje cijena, učenje stranih jezika, itd.

- Program internshipa koji bi imao za cilj da poveže teoriju i praksu i koji bi podrazumijevao praktičnu obuku. Ovaj prijedlog bi uključio aktivnu ulogu Univerziteta kako bi se preduzećima obezbjedile usluge kvalifikovanih izvoznih marketing diplomaca kao dodatni izvor znanja. Sa predstavnikom Ekonomskog fakulteta već su obavljani razgovori o mogućnostima zajedničke realizacije ove aktivnosti i izraženo je interesovanje za saradnju sa njihove strane.

5. Promotivne aktivnosti

U narednom periodu predlaže se :

- Dizajniranje Web stranice koja će biti centralno mjesto za informisanje izvoznika o svim oblastima koje imaju uticaja na njihovo poslovanje
- Štampanje i distribucija publikacije „Vodič za izvoznike“. Sadržaj Vodiča će biti mix osnovnih informacija na temu izvoza i izvor informacija ne tehničke prirode.
- Izbor „Najboljeg izvoznika godine“ i „Najboljeg novog izvoznog proizvoda“ koji bi se odnosio na dodjeljivanje nagrade izabranom izvozniku za ostvarena izvozna dostignuća i koji bi poslužio kao stimulans za nove izvozne poduhvate najboljim izvoznim preduzećima u Crnoj Gori.
- Štampanje brošura, flajera i sl. koji se tiču izvozne tematike, kao i njihovo slanje na adrese klijenata
- Organizacija Spoljnotrgovinskih misija u okviru privrednih delegacija koja bi podrazumijevala organizovanje posjete grupe preduzeća određenom izvoznom tržištu u cilju identifikacije poslovnih šansi (za prodaju i istraživanje tržišta)
- Organizovanje prezentacija o aktuelnim aktivnostima Direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća na planu podsticanja izvoza (o kreditnim linijama, grantovima, aktuelnim sajmovima i sl.)

6. U skladu sa dokumentom „**Podsticanje konkurentnosti i izvoza - strateški i operativni plan**“, predlaže se i realizaciju nekoliko inovativnih projekata za podsticanje izvoza:

- **Projekat – Finalni proizvod**- Cilj ovog projekta je da se podstakne domaća proizvodnja na što viši nivo finalizacije proizvoda.
- **Projekat – Zajednički proizvod**- Cilj ovog projekta je da se podstakne međusobno povezivanje MSP iz istog sektora djelatnosti u cilju višeg stepena finalizacije proizvoda, racionalizacije procesa i povećanja konkurentnosti sa mogućnošću uspješnijeg zajedničkog nastupa na inostranom tržištu sa određenom vrstom proizvoda.
- **Projekat – Novi proizvod** - Cilj ovog projekta je da se podstakne razvoj novih proizvoda, novih procesa i primjena novih tehnologija.
- **Projekat – Domaći proizvod** - Cilj ovog projekta je da se podstakne razvoj domaće proizvodnje u cilju smanjenja uvozne zavisnosti.

7. Izrada studije/ istraživanja tržišta zemalja CEFTA-e

▪ Ispitivanje šansi/mogućnosti na regionalnom tržištu

Sa izuzetkom Srbije i Kosova, crnogorska preduzeća ne izvoze značajnije u okviru regiona i još uvijek do kraja nisu istražene sve tržišne mogućnosti koje se nude kroz mrežu potpisanih Sporazuma o slobodnoj trgovini i sporazuma CEFTA. Stoga će ova studija za svoj prvi zadatak imati istraživanje tržišta zemalja potpisnica CEFTE. Drugi zadatak studije će biti fokusiran na susjedna i najpristupačnija EU tržišta.

8. Program supstitucije uvoza

U Strategiji podsticanja izvoza kao jedan od ciljeva je naveden i *“smanjenje trgovinskog deficita kroz supstituciju uvoza.”* Među navedenim mjerama je i *“povećanje ponude domaćih proizvoda inostranim turistima, kao i veće korišćenje lokalnih resursa za izvozno-orjentisanu proizvodnju”*.

U cilju konkretizacije definisanih mjera Direkcija za razvoj MSP predlaže izradu programa uvozne supstitucije kako bi se doprinijelo ostvarenju ovih ciljeva i kako bi se pomoglo preduzećima da se pripreme za izvoz kroz povećanje kvaliteta svojih proizvoda, ponudu proizvoda inostranim potrošačima (*“nevidljivi izvoz”*) i veće razumijevanje tržišne dinamike.

U tabelarnom prikazu u ANEKSU dat je pregled ostvarenih ciljeva datih Strategijom za podsticanje izvoza

- Nerealizovane obaveze, mjere čija realizacija je u kontinuitetu, kao i nove mjere su **boldirane**.
- Realizovane mjere nijesu boldirane.

Tabela 1 : GENERALNI DIO STRATEGIJE- FINANSIJSKE I FISKALNE PODSTICAJNE MJERE

R.br.	Mjera	Nosilac	CILJ	Komentar
1.	Finansijski mehanizmi: Posredstvom postojećih finansijskih institucija i Vlade (Min.fin., u koordinaciji sa resornim ministarstvima, Direkcijom za MSP i Fondom za razvoj) obezbijediti usmjeravanje povoljnih kreditnih aranžmana	Direkcija za razvoj MSP, Fond za razvoj, Ministarstvo finansija	Stvaranje povoljnih uslova za finansiranje izvoznih aktivnosti	STALNO
2.	Obezbjedivanje garancija za kredite i posredovanje u dobijanju finansijskih sredstava Osamostaljivanje Agencije za garanciju izvoznih kredita (SMECA), u Crnoj gori zvaće se MECA	Ministarstvo finansija SMECA /Serbia and Montenegro Export Credit Agency/,	Veće mogućnosti korišćenja/ zaduživanja na inostranim tržištima kapitala radi finansiranja izvoza	Prva polovina 2008. godine
3.	Kreiranje novih proizvoda i promocija slobodnih zona /proizvodnja za izvoz/	MIPA , MER i Direkcija za MSP	Privlačenje izvozno orjentisanih SDI	Stalno
4.	Smanjenje roka za povraćaj PDV-a	Ministarstvo finansija	Podsticanje izvoznih aktivnosti kroz fiskalno rasterećenje izvoznog sektora	Realizovano
5.	Fiskalne olakšice – Dalje jednoobrazno smanjenje poreza na dobit.	Ministarstvo finansija	Podsticanje izvoznih aktivnosti kroz fiskalno rasterećenje izvoznog sektora	Realizovano
	Fiskalne olakšice za izvoznike			Nije još realizovano
6.	Usvajanje seta PROCEDURA u skladu sa WTO I EU tehničkim propisima /TBT/ (fitosanitarne mjere /SPS/, pravo porijekla (Rule of origin), mjere kvaliteta, itd) Stvaranje mehanizama za implementaciju seta zakona u oblasti tehničkih standarada Tehnička rešenja koja se odnose na karakteristike proizvoda (b) Intitut za standardizaciju kao implementator Zakona o standardizaciji (c) Certifikacija (d) Procedure testiranja (osnivanje akreditiovanih labaratorija)	MER, Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva u vodoprivrede, Uprava Carina CG	Prihvatanje međunarodnih standarda i procedura pri izvozu	Stalno

TABELA 2 : GENERALNI DIO STRATEGIJE- POBOLJŠANJE ZAKONSKOG OKVIRA, POBOLJŠANJE INSTITUCIONALNIH KAPACITETA I SMANJENJE ADMINISTRATIVNIH BARIJERA

Mjera - Poboljšanje zakonskog okvira, poboljšanje institucionalnih kapaciteta i smanjenje administrativnih barijera				
R.br.	Mjera	Nosilac	Cilj	Komentar
1.	Zakon o bankama	Ministarstvo finansija	Unapređenje pravnog i institucionalnog ambijenta koji će doprinijeti razvoju finansijakog sektora	Realizovano
2.	Zakon o zaštiti konkurencije /implementacija, nova sistematizacija/ ⁴	MER	Stvaranje uslova za povećanje izvoznih aktivnosti na tržišta EU i WTO	Realizovano,
3.	Zakon o optičkim diskovima	Ministarstvo kulutre i medija	Unapređenje investicionog ambijenta povećanjem sigurnosti za strana ulaganja, a time stvaranje mogućnosti za veće izvozno orjentisane aktivnosti	Realizovano
4.	Unapređenje regulative za spoljnotrgovinsko poslovanje	MER	Stvaranje uslova za eliminisanje administrativnih barijera	Realizovano
5.	Pojednostavljenje carinskih procedura poboljšanje servisiranja UCCG: - Izrada internet portala UCCG - Implementacije softvera za kompjutersku obradu carinskih deklaracija i poboljšanje statističke obrade podataka, umrežavanje Ministarstava koja izdaju dozvole, stvaranje uslova da se na srednji rok (do 2008.g.) omogući elektronsko ispunjavanje, obrada i provjere carinskih deklaracija i pratećih dokumenata (implementacija zakona o elektronskom potpisu)	Ministarstvo finansija, Resorna ministarstva, UCCG	Prihvatanje međunarodnih standarda i procedura pri izvozu Stvaranje uslova za eliminisanje administrativnih barijera Smanjenje transakcionih troškova izvoznika i povećanje efikasnosti izvršenja izvoznih procedura	Realizovano
	Formiranje radne grupe na nivou UCCG,Ministarstva finansija i MER za izradu plana za smanjenje administrativnih barijera kroz kvalitetniju koordinaciju institucija uključenih u izvoznoj proceduri.			Nije još realizovano
6.	Organizacija seminara i treninga za carinke naročito u područnim organizacionim jedinicama carinarnice (carinske ispostave, carinski referati, carinski odsjeci i carinska laboratorija.)	UCCG,EAR, GTZ, USAID, CAFAO, Ministarstvo finansija, MER	Stvaranje održivog i kvalitetnog kadra u oblasti špedicijskih i usluga podrške izvoza.	Stalno Na dugi rok: Osnivanje više škole za špediciju i carinsku službu

⁴ Implementacija je u toku

TABELA 3 : FOKUSIRANI DIO STRATEGIJE- MIKRO NIVO - DIREKTAN UTICAJ NA IZVOZNA PREDUZEĆA

R.br.	Mjera	Nosilac	Cilj	Komentar
1.	Osnivanje posebnog odjeljenja za podsticanje konkurentnosti i izvoza, kao novi organizacioni dio Direkcije za mala i srednja preduzeća	MER, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	Podsticanje izvoza	Realizovano
2.	Kadrovsko i stručno jačanje odjela za podsticanje izvoza	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	Kadrovsko i stručno osposobljavanje odjela za podsticanje izvoza	Rok: tokom 2008. godine.
3.	Finansijska pomoć izvozniciima u promotivnim aktivnostima (seminari, sajmovi, business to business, promo materijal)	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća u saradnji sa ostalim nosiocima aktivnosti	Kreiranje konkurentnog izvoznog proizvoda Afirmacija komparativnih prednosti	Realizacija po planu
4.	Unapređenje kvaliteta izvoznog proizvoda: pružanje tehničke pomoći izvozniciima, posebno u dijelu standarda, certifikata i sistema kvaliteta (ISO 9001, HACCP, ISO 22000, Proizvodi organskog porijekla, Halal, certifikacija usluga QUALICERT), neophodnih za plasiranje proizvoda na tržišta EU i WTO,	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Udruženje izvoznika Crne Gore, GTZ , EAR, USAID Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, MER, Odbor za kvalitet	Prihvatanje međunarodnih standarda i procedura pri izvozu Podsticanje izvoza kroz stručnu pomoć, informisanje i edukaciju	Stalno
	Kreiranje baze podataka za sistem kvaliteta ISO 9001, ISO 14000, ISO 22000 – HACCP, standardi za proizvodnju organskih proizvoda i Eurep GAP			Realizovano
5.	Izrada programa edukacije za izvozna preduzeća: u saradnji sa međunarodnim institucijama u oblasti podsticanja saradnje SME obezbjediti učešće na stručnim seminarima i okruglim stolovima, radi edukacije izvoznika i ostalih učesnika u izvoznom poslovanju u oblasti izrade biznis programa, programa prodaje, korišćenja finansijskih sredstava, baze podataka i stvarane EXIM PORTALA ⁵	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Udruženje izvoznika Crne Gore, GTZ , EAR, USAID	Kreiranje konkurentnog izvoznog proizvoda Afirmacija komparativnih prednosti Prihvatanje međunarodnih standarda i procedura pri izvozu Kreiranje konkurentnog izvoznog proizvoda	Uspješno se realizuje
6.	Obuka izvoznika / Podizanje znanja o izvozu Program internshipa	DMSP	Poboljšanje razumijevanja izvoznih procedura i prakse	2008. godina

⁵ Kao idejno rešenje pogledati EXIM portal Indije <http://exim.indiamart.com/>

			Povezivanje teorije i prakse	
7.	Analiza regionalne kompetitivnosti konkurentnih grupa proizvoda Izrada studije/istraživanja tržišta zemalja potpisnica CEFTA	Direkcija za mala i srednja preduzeća, MER, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Poslovna udruženja	Kreiranje konkurentnog izvoznog proizvoda Afirmacija komparativnih prednosti	2008. godina
8.	Afirmacija projekta Made in Montenegro i Kupujmo domaće: - Savjetodavne usluge tj. istraživanje tržišta po pojedinim zahtjevima preduzeća - Stvaranje edukativnog i promo materijala i organizovanje seminara za izvoznike o karakteristikama i grupi proizvoda koji spadaju u ovu robnu marku.	Direkcija za mala i srednja preduzeća, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Udruženje proizvođača, Privredna Komora, Unija poslodavaca	Stvaranje robne marke koja podrazumijeva visoke standarde kvaliteta, srednjeročno stvaranje brenda Made in Montenegro Povećanje proizvodnje/prodaje domaće robe	Stalno
9.	Program uvozne supstitucije	Direkcija za mala i srednja preduzeća, Udruženje proizvođača, PKCG, Unija poslodavaca CG	Smanjenje spoljnotrgovinskog deficita kroz supstituciju uvoza Povećanje domaće proizvodnje/prodaje	2008. godina
10.	Osnivanje Izvoznog informativnog centra i kreiranje baze podataka izvoznika Dizajniranje WEB sajta Obuka, edukacija, savjetovanje izvoznika o izradi razvojnog programa, o potrebnoj dokumentaciji za izlazak na posebna tržišta, carinskim propisima.	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	Informisanje, povezivanje i edukacija izvoznika	Prva polovina 2008. godine.
11.	U skladu sa „Podsticanje konkurentnosti i izvoza - strateški i operativni plan“, predlaže se: Projekat – Finalni proizvod Projekat – Zajednički proizvod Projekat – Novi proizvod Projekat – Domaći proizvod	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	Podsticanje domaće proizvodnje na što viši nivo finalizacije proizvoda Podsticanje međusobnog povezivanja MSP iz istog sektora djelatnosti Podsticanje razvoj novih proizvoda, novih procesa i primjena novih tehnologija. Podsticanje razvoj domaće proizvodnje u cilju smanjenja uvozne zavisnosti.	2008. godina i dalje

**TABELA 4 : FOKUSIRANI DIO STRATEGIJE- INSTITUCIONALNI NIVO DJELOVANJA: POVEZIVANJE
IZVOZNIH PREDUZEĆA**

R.br.	Mjera	Nosilac	Cilj.	Komentar
1.	Formiranje udruženja izvoznika na sektorskom nivou /nivoima/, afirmacija intrasektorskog i horizonatalnog klasteringa	PKCG, Unija poslodavaca, Udruženje izvoznika	Podsticanje izvoza kroz institucionalno povezivanje izvoznih preduzeća	Nije realizovano na zadovoljavajući način
2.	Snaženje funkcije Udruženja izvoznika	PKCG, Unija poslodavaca MBA,		Nije realizovano na zadovoljavajući način
3.	Jačanje javno/privatnog partnerstva	MER, DMSP, Ministarstvo finansija i Udruženje izvoznika		Stalno
4.	Snaženje regionalne saradnje	PKCG, Unija poslodavaca MBA, MER, DMSP		U kontinuitetu
INSTRUMENTI: • organizacija seminara i okruglih stolava za sektorska izvozna udruženja u cilju prepoznavanja zajedničkog interesa i saradnje na izvoznim programima, • zajedničke promotivne kampanje i nastupi na internacionalnim sajmovima • uvođenje klasteringa kao mogućnosti povezivanje proizvodnje u okviru pojedinih sektora, ili na nivou više sektora • saradnja sa trgovinskim misijama i DKP-ima u povezivanju sa sl. institucijama u inostranstvu • organizacija i učešće na regionalnim i međunarodnim sajmovima, buyer – sellers sastanci				

Predlog konstatacija:

- Mjere za podsticanje izvoza na makro nivou, prije svega fiskalne i finansijske podsticajne mjere, kao i mjera koje se odnose na donošenje zakonskih rešenja i osnivanje institucija, realizovane su na zadovoljavajući način..
- Na smanjenju administrativnih barijera urađeno je dosta, ali evidentno je njihovo postojanje i iz tog razloga, mjere za smanjenje poslovnih barijera moraju se sprovesti kontinuirano.
- Mjere koje se odnose na fokusirani dio Strategije, tj. direktna podrška izvoznim preduzećima, su revidirane, zavisno od već otpočetih i novodefinisanih aktivnosti, na osnovu dogovora Direkcije i Ministarstva za ekonomski razvoj.
- Formiranje udruženja izvoznika na sektorskom nivou, klastering i afirmacija intrasektorskog i horizontalnog klasteringa izuzetno je važna za dostizanje ciljeva definisanih Strategijom. Dakle u budućem periodu poslovna udruženja moraju posebnu pažnju posvetiti ovim aktivnostima.

Na osnovu iznijetih konstatacija, predlažu se sljedeći zaključci:

1. Vlada RCG je razmotrila i usvojila Izvještaj o realizaciji Strategije za podsticanje izvoza (septembar 2006.-septembar 2007. godine).
2. Vlada je zaključila da je jačanje promotivnih aktivnosti od ključnog značaja za bolje pozicioniranje crnogorskih izvoznika. U tom smislu, u okviru mreže postojećih i budućih DKP-a, neophodno je planirati jačanje ekonomskih odjeljenja, pa se nosioci aktivnosti definisanih Politikom za unapređenje ekonomskih odnosa sa inostranstvom, usvojenom juna 2007. godine, obavezuju da realizuju iste.
3. Zadužuju se nosioci aktivnosti da nastave sa realizacijom definisanih mjera i o tome polugodišnje izvještavaju Ministarstvo za ekonomski razvoj.
4. Zadužuju se Privredna komora Crne Gore, Unija poslodavaca Crne Gore i MBA da iniciraju osnivanje izvoznih udruženja na sektorskom nivou sa jasno utvrđenim programom saradnje i međusobnim umrežavanjem, u cilju obezbjeđivanja neophodnih informacija za dalje planiranje i podsticanje izvozne politike.

Lista skraćenica:

- **CAFAO**- Custom and Fiscal Assistance Office
- **CEFTA**-Central European Free Trade Agreement
- **DMSP**- Direkcija za mala i srednja preduzeća
- **DKP**- Diplomatsko konzularno predstavništvo
- **EAR** – European Agency for Reconstruction
- **EU** – European Union
- **GTZ** – Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit
- **HACCAP** – Hazard Analysis and Critical Control Point
- **MBA** – Montenegro Business Alliance
- **MER** - Ministarstvo za ekonomski razvoj
- **MSP**- Mala i srednja preduzeća
- **OECD**-Organisation for Economic Cooperation and Development
- **PDV** – Porez na Dodatu Vrijednost
- **PKCG** – Privredna Komora Crne Gore
- **SIPPO**- Swiss Import Promotion Programme
- **SME** – Small and Medium Sized Enterprises
- **SMECA** – Serbia and Montenegro Export Credit Agency
- **SPARK**- Holandska nevladina organizacija, bivša ATA (Academic Training Association)
- **SAP**-Sporazum o asocijaciji i pridruživanju
- **SPS** – The Sanitary Phytosanitary Agreement
- **STO** – Svjetska Trgovinska Organizacija
- **TBT** – Technical Barriers to Trade
- **UCCG** – Uprava Carina Crne Gore
- **USAID** – United States Agency for International Development